

2

Februari 1789

Men zegt dat baby's ruiken naar zoete melk of vanille of lindethee met zoethout. Ik rook meteen naar verf en terpentijn en dat was veertien jaar later nog steeds het geval. Ik was blij dat ik rook als vader. Al vier generaties lang werd het schildersambacht in onze familie van vader op zoon doorgegeven. Ik zou hem opvolgen, dat werd van mij verwacht, alhoewel ik daar geen zin in had. Tegen verf had ik niets, integendeel, het was me zo vertrouwd als mijn handen en voeten. Maar ik wilde geen huisschilder worden zoals vader, wel kunstschilder. Mijn vader praatte het telkens uit mijn hoofd. Soms vriendelijk, want zo was hij, soms ongeduldig, want zo was hij ook. Hij leerde me vergulden, hout imiteren, marmeren, lakken en polijsten en voor hem was een huis het mooiste om te beschilderen. Een huis, zei hij, is je tweede huid, je draagt het als een mantel om je heen. En een schilderij is alleen om naar te kijken, niet om in te wonen, schokschouderde hij als ik weer eens over mijn droom begon.

Hij vertelde me over de invloed van het licht door de ramen

op de kleuren van de muren, over hoe kleuren mensen veranderen. Zo beweerde hij dat geel mensen vriendelijker maakt en rood opstandig. Hij kende de mooiste verhalen over de ontdekking van de verschillende pigmenten. Hoe meer hij uit zijn duim zoog, dat dacht ik althans, hoe bozer hij werd als ik hem niet geloofde.

Dankzij zijn buitengewone kennis van kleuren, had hij een goede reputatie, wat hem opdrachten van adel en hoge burgerij opleverde. Hij mocht hun Parijse herenhuisen decoreren en sinds enkele jaren werkten we ook aan het koninklijk hof van Versailles. Meestal voerden we er herstelingswerken uit na uitbundige feestjes. Het was niet uitzonderlijk dat we etensresten van de muur moesten krabben. We probeerden telkens het menu te raden: fazant in wijnsaus, eendenleverpastei, asperges met mousselinesaus of iets waarvan we de naam niet kenden. Ik had gehoord dat ze ook struisvogels en slangenvlees aten, maar ik wist niet hoe dat eruitzag. Wanneer de wandtapijten in de biljartzaal half vernield waren, fantaseerden we dat de kardinaal, gewapend met een keu, geduelleerd had met een baron die weigerde om aan de armen van de kerk te doneren. De adellijke vriendjes amuseerden zich waarschijnlijk te pletter wanneer ze met de room uit de soezen snorren tekenden op de portretten van de hofdames of glazen wijn over elkaars pruiken goten.

Het was februari 1789 en nog steeds ijzig koud. Er was sinds mensenheugenis nooit meer sneeuw gevallen dan toen. Op de weg van Parijs naar Versailles vrozen we bijna dood. Een bode van het paleis van de koning was ons met een koets komen ophalen om er gedurende twee dagen schilderwerken uit te voeren.

De damp van het paard dat ons rijtuig trok, bevroor en kleefde als een wit laken op zijn huid. Het rijtuig was halfopen en vader en ik zaten zwijsend tegen elkaar geleund onder de overkapping. De koetsier mende het paard met de teugels in de ene hand en met de andere hand hield hij de deken over zijn schouders op zijn plaats. Het werkmateriaal lag achterin, onder een dik pak stro, goed beschermd tegen de vrieskou.

Zodra we de stadspoort van Parijs uit waren, strekten de velden zich voor ons uit: grote lappen besneeuwde grond, waaronder de sporen van de ploeg nog zichtbaar waren. Hier en daar werd de lijn van de horizon onderbroken door kleine dorpjes of stukken bos. Langs de weg kwamen we mensen tegen met ogen die diep in hun verweerde gezichten waren weggezonden. De honger rafelde hun lijf uit. De graanoogst was eind augustus weer mislukt en had hen het laatste beetje hoop ontnomen.

‘Het ziet er voor niemand nog goed uit’, gromde vader.

‘Behalve voor hen daar.’ Hij wees met zijn kin naar enkele figuren die op een bevroren plas aan het schaatsen en sleeën waren. Met hun bontjassen leken ze op fabeldieren die dansten omdat ze het niet zo koud hadden als de mensen. Alles was van hen: de landerijen, de kastelen, de dorpen en zelfs de winterzon, want ze bleef hangen in het goud waarmee hun slee was belegd.

‘We kunnen bijna geen brood meer kopen of het is tegen woekerprijzen. Scandaleux!’ ging hij verder. ‘We werken ons te pletter voor een minimumloon terwijl zij duizend keer meer geld uitgeven aan hun Siamese katten. De enige katten die in onze woonwijk nog rondlopen, zijn diegene die nog niet werden gevangen om op te eten. Mensen vallen

dood van de honger of verdrinken zich in de Seine uit pure miserie.' Vader schudde langzaam zijn hoofd.

Ik antwoordde niet, maar zuchtte en schoof nog dichterbij. Hij had gelijk, maar wat viel eraan te doen?

De koetsier keek achterom, leek iets te willen zeggen, maar draaide zich zonder een woord weer om. Het bleef stil.

In de verte zag ik het enorme paleis, het was als een stad waarin honderden van onze woonkazernes pasten. Maar dan niet zwart en vervallen, wel in rode baksteen en zuiver witsteen. De indrukwekkende pracht bleef me verbazen, zelfs na de zoveelste keer dat we hier naartoe kwamen.

We passeerden de eerste ijzeren poort van traliewerk en reden over het grote plein, omzoomd door een eerste reeks gebouwen, tot bij de tweede poort. We vertraagden toen we het tweede plein op reden. Voor ons schitterde de gevel van de koninklijke vertrekken met de balustrade, het vergulde balkon, de marmeren zuilen, de beelden en de vazen.

We werden meteen opgeslorpt door een zenuwachtige drukte.

Er leek meer volk rond te lopen dan anders. Iedereen mocht de openbare diners in het paleis bijwonen, als ze maar deftig gekleed waren en de mannen een zwaard droegen.

In geval van nood kon men altijd een zwaard lenen bij een wachter aan de poort, tegen een voordeelprijsje. Ik begreep niet waarom zoveel mensen hier wilden komen kijken. Ze mochten niet mee aanschuiven aan tafel, maar stonden te wachten in de lange gangen waarlangs het eten naar de eetzaal werd gebracht. Ze keken naar de schalen en mochten met een sierlijke zwaai het eten begroeten. Niemand die het waagde een vinger uit te steken naar de honderden schotels die passeerden. De hoge adel mocht in de eetzaal zelf staan

toekijken. Hoe kon de koning ooit een hap door zijn keel krijgen?

Ook viswijven en landlopers verschaften zich ongegeneerd toegang. Ze werden nauwelijks tegengehouden. Af en toe gingen de bewakers over tot een razzia met honden om bedelaars of gauwdieven naar buiten te borstelen, maar dat was meer uitzondering dan regel.

In tegenstelling tot enkele maanden geleden, was het niet zozeer de nieuwsgierigheid die van de gezichten van het volk te lezen was, maar wel de grimmigheid. Ze leken lelijker dan anders, met bochels en scheefgegroeide armen en benen, met rottende tanden en ogen die in hun hoofd leken te koken.

Ik voelde pas hoe stram mijn benen waren toen ik van de wagen sprong. Alsof ze op me had gewacht, stond opeens mademoiselle Pauline voor mijn neus.

‘Bonjour, mademoiselle Pauline’, stamelde ik en ik boog mijn hoofd. Ze was de dochter van marquis de Thionville, een lawaaijerige man met een enorme buik en nog grotere nieuwsgierigheid. Hij was ook bij vader opgedoken en ik zag dat hij druk praatte, knikkend en met gefronste wenkbrouwen. Naast hem stond de nicht van Pauline, mademoiselle Colette, een hatelijk en hooghartig wicht.

Mademoiselle Pauline was het tegenovergestelde van haar nicht. Eenvoudig ondanks haar blauw bloed en bovendien verpletterend mooi. Ze was veertien, zoals ik, en ik was ervan overtuigd dat ze nooit oud en lelijk zou worden.

‘Dag Toine, hoe lang blijf je deze keer?’ Ze glimlachte de kou uit mijn lijf.

‘Twee dagen maar. Madame la Reine wil dat de schilderwerken snel gebeuren.’

‘Alles moet snel. De koningin is erg gespannen de laatste tijd’, fluisterde ze, terwijl ze keek naar haar nicht die met korte pasjes in onze richting kwam aangelopen.

Mademoiselle Colette monsterde me vanonder haar wimpers. Met haar ene hand tastte ze naar de parelmoeren ketting in haar pruik en met de andere drukte ze haar hondje tegen haar borst. ‘Viens, Pauline, u moet straks voorlezen voor prince Louis Charles’, zei ze ongeduldig en snauwerig als een oude vrouw.

Met een buiging begroette ik mademoiselle Colette.

Ze knikte kort en zoende luidruchtig haar hondje, een keffertje waarvan ik de naam niet kende. Ik wist dat ik over het beestje geen kwaad woord mocht zeggen, forceerde een glimlach naar het blaffende kreng en streeelde met tegenzin zijn rug. Het hondje voelde warm en zijn hijgende adem klitte samen tot een wolkje boven zijn neus.

‘Gelukkig moet ik niet snel voorlezen’, knipoogde Pauline naar me. ‘Le prince houdt van een lekker lang verhaal.’

Mademoiselle Colette keek haar niet-begrijpend aan.

Ik kon me wel voorstellen waarom de koningin zenuwachtig rondliep. De gewone Parijzenaar vond niet genoeg scheldwoorden om naar haar hoofd te slingeren en dat zal ze wel geweten hebben.

‘We moeten onmiddellijk vertrekken,’ trok Colette aan Paulines mouw, ‘ik moet stipt op het middaguur de schoenen van de prins poetsen.’

Ze zei het zo gewichtig dat ik met moeite een lach kon onderdrukken. Het prinsje had een voorleesmeisje, een schoenpoetsmeisje, een haarkammeisje, een hobbelpaardjongen, een blokkenopruimer, van-alles-en-nog-wat-knechten en -meiden. Het moest verschrikkelijk geweest zijn voor hem.

Zodra hij bewoog, sprong er iemand overeind om hem bij te staan.

‘Ik zie je nog wel’, zei Pauline en ze zwaaide tegelijk naar haar vader die afscheid nam van de mijne. Ze snelde samen met haar nicht naar de zijkant van het kasteel, haar wollen schoudermantel wapperde achter haar aan. Haar satijnen schoentjes zweefden bij elke voetstap alsof er luchtkussentjes onder zaten. Ik vroeg me af hoe ze het voor elkaar kreeg om niet uit te glijden over de gladde kasseien.

‘Au revoir, mademoiselle!’ riep ik haar na, maar de wind blies mijn woorden tegen de dikke buxushaag die het pad omzoomde. Mijn vader wenkte ongeduldig. De kisten met schildersgerei wogen loodzwaar en moesten naar onze kamer worden gebracht. Iedere keer dat we in het kasteel verbleven, kregen we dezelfde slaappleats: een bediendekamer op de eerste verdieping boven de keuken aan de ingang rechts van het kasteel. Het was een klein, donker kamertje met twee bedden tegen elkaar geschoven, waaronder we de kisten kwijt konden. Op een houten tafel, te groot voor het kamertje, stond een olielamp zonder olie. We brachten zelf onze kaarsen mee, want we hadden een gloeiende hekel aan het voortdurend buigen en vragen.

‘Marquis de Thionville vroeg hoe het met de kikkers was’, zei vader.

‘De kikkers?’

‘Zo noemen de dikpensen hier in Versailles ons, Parijzenaars.’

‘Sinds wanneer is hij zo geïnteresseerd in ons?’

‘Hij polst naar onze stemming, hij weet dat het volk woest is op die spilzieke bende hielenlikkers van de koning. Als ze in onze stad verschijnen, op weg naar het theater of de kerk van Saint-Geneviève, dan willen alleen de krankzinnigen uit

het gesticht of diegenen die ervoor betaald worden door de politie nog naar hen zwaaien en juichen.’

Vader zweeg abrupt toen aan de deur werd geklopt. Het was comte Delacroix, hij werkte samen met architect Lebrun en coördineerde al de herstellingswerken. De graaf was een aimabel man. Hij droeg gelakte schoenen met strikken en hoge hielen zoals alle edellieden, maar trapte niemand tegen de schenen, ook het gepeupel niet. Hij had ervoor gezorgd dat verschillende mensen uit onze volkswijk, de *Faubourg Saint-Antoine*, aan het hof konden werken of leveren. De architect van het hof, monsieur Lebrun, liet hem begaan, zolang hij maar zelf niet te dicht bij het gewone volk moest komen, want hij kon de moerasgeur die uit onze simpele kleren kwam niet uitstaan.

De graaf hield in zijn slanke vingers een opgerold stuk papier waarop onze werkinstructies stonden. Snel overliep hij de lijst met de schilderwerken. Deze keer zouden we de slaapkamer van de koningin in de boerderij van *Le Hameau* onder handen moeten nemen. Achter de stijve tuin van het paleis had ze een romantische Engelse tuin laten aanleggen met middenin een boerendorp. Daar kon ze ontsnappen aan de vele regels van het paleis en naar hartenlust boerinnetje spelen.

‘Maar eerst eten. Jullie zullen wel honger hebben’, zei hij, terwijl hij het papier weer oprolde en op de tafel legde. ‘Ik heb ervoor gezorgd dat er kippenbouillon en brood klaarstaat in de dienstkeuken.’

Honger had ik wel. Mijn maag was al gaan grommen toen de dikke marquis de Thionville bij ons stond, want hij rook naar versgeplukte appels; het kon ook zijn parfum geweest zijn. Voordat comte Delacroix de deur uit ging, keek hij me met

twinkelende ogen aan. Hij hief zijn hand op, alsof hij een belangrijke aankondiging wilde doen. ‘Toine, als je wilt, zal ik je straks enkele nieuwe schilderijen laten zien.’

Ik knikte gretig. Comte Delacroix kende me door en door, alhoewel ik hem nooit iets over mezelf had verteld. Toen hij me enkele keren vol bewondering naar de schilderijen in het paleis had zien kijken, wist hij al dat ik kunstschilder wilde worden. Maar dat ik ook een eeuwige twijfelaar ben, die bovendien zijn vader niet wilde teleurstellen, had hij ook snel begrepen.

‘Alleen even kijken’, zei hij tegen vader die ongeduldig zijn armen over elkaar sloeg.

Hij nam snel afscheid.

‘Niet alle edellieden zijn onuitstaanbaar’, zei ik, polsend naar het humeur van mijn vader.

‘Je hebt gelijk’, glimlachte hij. ‘Comte Delacroix is een fantasische man. En zo zijn er gelukkig nog velen.’

‘Ook als hij het over kunstschilders heeft?’

‘Zelfs dan nog’, grijnsde vader.